

Återtändning av Flygfyren i Norrtälje

Tommy Asplund (text) & Ulf Schloss (foto)

På 30-talet började man bygga flygfyror i Sverige efter de stora stamflyglederna. På 40-talet försågs även flygleden Stockholm – Mariehamn – Åbo – Helsingfors med fyrbelysning, främst till postflygets ledning. 1943 fick vattentornet i Norrtälje en flygstrålkastare av fabrikat AGA och 1944 byggdes ett betongtorn i Simpnäs, försett med en likadan strålkastare. Grundidén var att ett brev som postades i Stockholm eller Helsingfors på eftermiddagen skulle vara framme på kontinenten följande morgon. Flygfyrssystemet började dock försvinna när radiofyren gjort sitt intåg. Denna uppfinning innebar att man kunde navigera oavsett väder- och siktförhållanden och i början av 50-talet hade den sista flygfyren släckts.

Återtändning

På initiativ av Pythagoras Industrimuseum, Pythagoras vänförening, Roslagens Flygklubb och Östersjö El med ICA Flygfyren som huvudsponsor har man renoverat den snart 70 år gamla flygstrålkastaren för att bringa liv åt ett förhållandevis okänt kulturminne. Vid renoveringen fann man att strålkasta-

ren var i ett synnerligen gott skick och flygfyren i Norrtälje är den enda svenska flygfyre som sitter kvar på sin ursprungliga plats.

Den 12 januari hade en förväntansfull skara människor samlats vid den högtidliga invigningen av flygfyren som tronar högst upp på vattentornet på en bergkulle ovanför Pythagoras-området

i Norrtälje. Johnny Rosén, ordförande i Pythagoras vänner, Bo Justusson, sakkunnig på flygfyrområdet och kommunens kultur- och fritidsnämnsordförande, Bengt Ericsson höll tal innan fyren slutligen tändes kl. 18:00 efter en trumpetfanfar. Snön yrde i den kalla januarikvällen, vilket bidrog till en effektfull uppvisning där de två koncentrerade och bländande ljusknippen svepte varv efter varv på himlen.

Kort flygfyrhistoria

Innan flygfyrarnas tillkomst var nattflygning mycket riskfullt och många olyckor skedde. För flygfyrutbyggnaden i Sverige utprovades flera fabriker och valet föll till slut på välrenommerade AGA, vilka till skillnad från konkurrenterna kunde erbjuda ett sinnrikt system med en oscillerande strålkastare där navigatören genom att räkna antalet blixtar kunde avgöra om man låg i kurs eller ej. Det fanns olika varianter, men något förenklat kan systemet förklaras så, att strålkastarhuvudet roterar ett halvt varv, stannar upp, vrids tillbaka något, för att sedan rotera ytterligare ett halvt varv och upprepa processen. Genom detta visar fyren 3 blixtar om man ligger i rätt kurs, och ligger man för långt babord eller styrbord om fyren, visas endast 2 blixtar.

Flygfyrarna finns detaljerade i Svensk Fyrlista. I 1944 års fyrlista står bl.a. att:

"FLYGFYRARNÄ äro mycket ljusstarka. Deras strålknippen äro dock alltid riktade några grader uppåt, varför ljusstyrkan i horisontalplanet äro mindre än i strålknippets huvudriktning."

I flygfyrarna satt 55 V, 1500 W-glödlampor med lampväxlare. Den ursprungliga ljusstyrkan uppges vara mellan 150 000 och 190 000 HK (Hefnerljus). I fyren sitter idag en urladdningslampa på 1800 W.

Flygfyrstrålkastare på sjöfartsfyrrar

I förbindelse med att flygfyrarna drogs in i början på 1950-talet återanvändes ett antal strålkastare av dåvarande Kungl. Sjöfartsstyrelsen och fick användning på två sjöfartsfyrrar:

Skagsudde

Kombinerad fyr- och lotsplats. Det 26 meter höga fyrtornet färdigställdes 1957 och försågs med flygfyrstrålkastare nr 105 och 107, som målades röda.

2005 slopades systemet då den bakre strålkastaren ersattes av en modern lysdiodlykta (SABIK 350). Den främre strålkastaren sitter fortfarande kvar på tornet, men är tagen ur drift.

Björn

Ett 22 meter högt betongtorn norr om Fågelsundet i Uppland, färdigställt 1956 som ursprungligen försågs med två flygfyrstrålkastare på samma sätt som Skagsudde. Dessa monterades ned när fyren fick nuvarande åttkantkur med 500 mm trumlines.

För den som vill läsa mer om ämnet rekommenderas Bo Justussons mycket informativa hemsida om flygfyrar: <http://justus.ownit.nu/flyg/index.htm>

Flygfyren i Norrtälje kommer i framtiden att tändas vid särskilda tillfällen och såväl fyren som Pythagoras industriminne är väl värda ett besök.

